Opetus- ja kulttuuriministeriö 22.9.2016
Johtaja Kirsi Kangaspunta

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

**HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017**

Asiantuntijalausunto

**Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus**

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja alennetaan siten, että kaksi- ja kolmehenkisten perheiden tulorajoja nostetaan ja toisesta lapsesta maksettava varhaiskasvatusmaksu on jatkossa 90 % ensimmäisen lapsen maksusta. Peruskoulun uudistaminen jatkuu. Uuden pedagogiikan ja uusien oppimisympäristöjen käyttöönottoa vauhditetaan. Koulujen kokeiluja ja kehittämistyötä tuetaan ja opettajien osaamista vahvistetaan. Vuonna 2017 rahoitusta kohdennetaan digitaalisen osaamiseen sekä kielikokeiluihin ja taiteen perusopetuksen saavutettavuuden edistämiseen yhteensä 22 miljoonaa euroa.

Turvapaikanhakijatilanteesta johtuen perusopetukseen valmistavan opetuksen, aikuisten perusopetuksen ja vieraskielisten oppilaiden oman äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä –opetuksen määrärahoja lisätään vastaamaan kasvaneeseen koulutustarpeeseen. Maahanmuuttajien perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaskohtaista rahoitusta alennetaan hallituksen kehysriihen linjauksen mukaisesti.

Koulutuksen saavutettavuuden turvaaminen on ensiarvoisen tärkeää koko yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen kohdalla. Hallitus on varannut ensi vuodelle 15,2 miljoonaa euroa koulutuksellisen tasa-arvon kehittämiseen ja erityisopetuksen laadun kehittämiseen. Lisäksi erillismäärärahoja on tarkoitus suunnata perusopetuksen oppimistapoja ja -ympäristöjä kehittäviin toimenpiteisiin sekä suunnata näihin kehittämistoimia, joilla parannetaan oppimistuloksia sekä tuetaan oppimisen ja pedagogiikan kehittämistä lähikouluperiaatetta vahvistaen. Lisäksi toteutetaan koulupudokkuutta ehkäiseviä toimia. Taiteen perusopetuksen saavutettavuutta parannetaan. Lukiokoulutusta kehitetään ja valmistellaan rahoitusjärjestelmän uudistamista.

***Keskeiset määrärahamuutokset:***

- Ylioppilastutkinnon sähköistämiseen 0,8 milj. euroa
- Osaaminen ja koulutus; Digitaalisten materiaalien käyttöönoton vauhdittaminen ja digioppimisen kokeilut ja kehittäminen 10 milj. euroa
- Osaamisen ja koulutus; Kielikokeilut 5 milj. euroa
- Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilasmäärän muutos (maahanmuuttajat) 23,7 milj. euroa
- Vapaan sivistystyön rahoitus- ja rakenneuudistus (rakennepoliittinen ohjelma) -8,5 milj. euroa

**Ammatillinen koulutus**

Hallitus on käynnistänyt yhtenä kärkihankkeenaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformin. Reformissa uudistetaan ammatillisen koulutuksen toimintalainsäädäntö, tutkintorakenne,

rahoitusjärjestelmä sekä säätely- ja ohjausjärjestelmä uudenlaiseksi kokonaisuudeksi, jonka lähtökohtana ovat osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja elinikäinen oppiminen. Työpaikoilla tapahtuvaa oppimista lisätään ja otetaan käyttöön uusi koulutussopimusmalli erityisesti nuorten työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisäämiseksi ja monipuolistamiseksi. Reformin uudistukset tulevat voimaan vuoden 2018 alussa, mutta reformille asetetun säästötavoitteen saavuttamiseen liittyviä kehittämisohjelmia rakenteiden, toimintaprosessien ja oppimisympäristöjen uudistamiseksi toteutetaan jo vuoden 2017 aikana.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusta alennetaan pysyvästi 190 milj. eurolla. Vuonna 2017 säästö toteutetaan määräämällä oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksen perusteena oleva opiskelijamäärä 12,5 prosenttia järjestämislupien mukaista enimmäisopiskelijamäärää alhaisemmalle tasolle. Menettely mahdollistaa säästön toteuttamisen kunkin koulutuksen järjestäjän kannalta tarkoituksenmukaisimmalla tavalla joko toimintaa tehostamalla, opiskelijamäärää vähentämällä tai näiden yhdistelmällä. Säästö kohdennetaan kokonaisuudessaan kuntien lakisääteiseen rahoitusosuuteen valtionosuusprosenttia muuttamalla.

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten työllisyyden edistämiseksi nuorten aikuisten osaamisohjelman jatkamiseen kohdistetaan ensi vuodelle 10 milj. euron lisärahoitus.

Maahanmuuttajien lisääntyvään koulutustarpeeseen vastaamiseksi ammatillisen koulutuksen valtionavustuksia lisätään 21 milj. eurolla vuodesta 2017 lukien. Tällä voidaan tarjota ammatillista koulutusta ja opiskelua tukevia palveluja vuosittain noin 2 000 maahanmuuttajalle.

***Keskeiset määrärahamuutokset***

- Maahanmuuttajien koulutustarpeeseen vastaaminen 21 milj. euroa
- Ammatillisen 190 milj. euron säästö kohdistetaan kokonaisuudessaan kuntien rahoitusosuuteen, jonka vuoksi sillä ei ole vaikutusta valtion talousarviossa ammatillisen koulutuksen momentin määrärahan loppusummaan.
- Nuorten aikuisten osaamisohjelmaan (työllisyyspaketti) 10 milj. euroa

**Korkeakouluopetus ja tutkimus**

Korkeakouluille asetetaan tavoitteeksi edistää profiloitumista tukevaa työnjakoa ja tiivistää keskinäistä yhteistyötä ja yhteistyötä tutkimuslaitosten kanssa. Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistetaan innovaatioiden kaupallistamiseksi. Korkeakoulujen rakenteiden ja toimintatapojen uudistukset ovat välttämättömiä korkeakoulujen pitkäjänteisten toimintaedellytysten turvaamiseksi sekä niiden toiminnan laadun ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Tavoitteena on osaamisen kokoaminen kilpailukykyisiksi keskittymiksi sekä tieteen ja tutkimuksen resurssien entistä tehokkaampi ja vaikuttavampi käyttö. Opintoprosesseja ja joustavia opiskelumahdollisuuksia kehitetään työurien pidentymiseksi.

Suomen Akatemian 348 miljoonan myöntövaltuudesta suunnataan 50 miljoonaa euroa yliopistojen profiloitumisen tueksi, 30 miljoonaa euroa nuorten tutkijoiden tieteen tekemisen edistämiseen sekä 10 miljoonaa euroa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-ohjelman rahoitukseen.

Kilpailukykysopimuksen mukaiset sosiaaliturvamaksujen muutokset alentavat korkeakoulujen työvoimakustannuksia. Korkeakoulujen valtionrahoitukseen kohdistettujen vähennysten suuruusluokka vastaa kilpailukykysopimuksesta aiheutuvaa kustannussäästöä budjettirahoituksen osalta. Valtio on varautunut pääomittamaan yliopistoja vuonna 2017 kolminkertaisesti yliopistojen keräämään yksityiseen pääomaan nähden, kuitenkin enintään 150 miljoonaa euroa.

Tavoitteena on opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen uudistaminen vastaamaan uuden oppimisen tarpeita. Hallitus tulee sijoittamaan vuonna 2017 yhteensä 20 miljoonaa euroa opettajien osaamisen kehittämiseen. Korkeakouluopetuksen kehittämiseen, digitaalisten oppimisympäristöjen vahvistamiseen ja ympärivuotisen opiskelun edellytysten parantamiseen esitetään 30 miljoonaa euroa.

***Keskeiset määrärahamuutokset***

- Valtion rahoitus yliopistojen pääomasijoituksiin 150 milj. euroa
- Korkeakouluopetuksen digitaalisten oppimisympäristöjen vahvistaminen ja ympärivuotisen opiskelun edellytysten parantaminen 29,9 milj. euroa
- Osaaminen ja koulutus; opettajien osaamisloikka opettajankoulutuksella 11,5 milj. euroa
- Kilpailukykysopimus noin - 22 milj. euroa
- Nuorten tutkijoiden tieteen tekemisen edistäminen 10 milj. euroa
- Osaaminen ja koulutus; Vahvistetaan korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamisen edistämiseksi 6 milj. euroa
- Säästöpäätökset -6 milj. euroa
- Strategisen tutkimuksen rahoitusväline 20 milj. euroa

**Opintotuki**

Opintotukea uudistetaan opintotuen selvityshenkilön ehdotuksiin perustuvien hallituksen linjausten mukaisesti. Tavoitteena on parantaa opiskelijan toimeentuloa ja toteuttaa hallitusohjelmassa julkisiin menoihin asetettuja säästötavoitteita.

Eduskunnalle annetaan hallituksen esitys laeiksi opintotukilain ja tuloverolain muuttamisesta, jossa ehdotetaan muun muassa korotettavaksi opintolainan valtiontakauksen määrä, yhtenäistettäväksi eri koulutusteiden opintorahan määrät sekä lyhennettäväksi korkeakouluopintojen tukiaikaa. Opiskelijoiden yhdenvertaisuuden parantamiseksi ehdotetaan luovuttavaksi vanhempien tulojen vähentävästä vaikutuksesta opintorahaan itsenäisesti asuvien 18- ja 19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden osalta. Opintolainahyvityksen ehdot säilyvät nykytasolla.

Lisäksi hallituksen budjettiriihessä tekemän päätöksen mukaisesti opiskelijat siirtyvät ulkomailla opiskelevia lukuun ottamatta yleisen asumistuen piiriin. Opiskelijoiden asumistukeen siirrosta aiheutuvat menolisäykset katetaan STM:n pääluokan sisällä. Opiskelijoiden siirtäminen yleisen asumistuen piiriin puolestaan parantaa yksin asuvien pienituloisten ja korkeita asumismenoja maksavien opiskelijoiden asumistuen tasoa.

***Keskeiset määrärahamuutokset***

- Opiskelijoiden siirtäminen yleiseen asumistukeen 115 milj. euroa
- Opintotukiuudistus 46,4 milj. euroa
- Opintotuen rakenteellinen muutos (L1243/2013) 10 milj. euroa

**Kulttuuri ja taide**

Hallituksen kärkihankkeella parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta. Hankkeen tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua taiteeseen ja kulttuuriin. Taiteen perusopetuksen ja muun taide- ja kulttuuritoiminnan tarjontaa lisätään ohjatulla kerhotoiminnalla ja lasten

kulttuuritoiminnalla kouluissa. Prosenttitaiteen periaatetta laajennetaan muille kuin visuaalisille taiteenaloille ja laajemmin kulttuuriin. Toimenpiteisiin on varattu vuosille 2016 -2018 yhteensä 10 miljoonaa euroa, josta vuoden 2017 osuudeksi esitetään 2,8 miljoonaa euroa.

Kirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta kirjailijoille maksettavaan lainauskorvaukseen esitetään varattavaksi 15,6 miljoonaa euroa. Eduskunnan käsittelyssä on hallituksen esitys, jossa lainauskorvausta esitetään maksettavaksi myös tutkimusta ja opetustoimintaa palvelevista korkeakoulukirjastoista lainaamisesta.

Audiovisuaalisen alan tuotantokannustin otetaan käyttöön. Kannustin rahoitetaan puoliksi opetus- ja kulttuuriministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön kesken, ja sen käytännön toimeenpanosta vastaa Tekes yhteistyössä Suomen elokuvasäätiön ja muiden av-alan keskeisten toimijoiden kanssa. Kannustimen tarkoituksena on nostaa Suomen kilpailukykyä sekä kotimaisten että kansainvälisten tuotantojen toteuttamispaikkana

***Keskeiset määrärahamuutokset***

- Kilpailukykysopimuksen vaikutukset -1,5 milj. euroa
- Museoviraston toimitilamuutokset 3,2 milj. euroa
- Museoiden, teattereiden ja orkestereiden säästöt -2,9 milj. euroa
- Osaaminen ja koulutus; taiteen saavutettavuus ja prosenttitaide 1 milj. euroa
- Hanasaaren vuokralisäys 0,85 milj. euroa
- Virastojen toimintamenosäästöt -1,3 milj. euroa
- Muu säästö (eräät avustukset) -0,8 milj. euroa

**Nuoriso- ja liikuntapolitiikka**

Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön toimintaa tehostetaan ja vaikuttavuutta lisätään.

Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -kärkihankkeen rahoitusta kohdistetaan toimiin, joilla syvennetään nuorten palveluja tarjoavien tahojen välistä yhteistyötä ja kootaan hyväksi havaittuja toimintamalleja valtakunnallisesti hyödynnettäviksi. Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan määrärahoista kohdennetaan 4,5 miljoonaa euroa erityisesti työllisyyttä edistäviin toimenpiteisiin.

Nuorisotyön veikkausvoittovaroilla avustetaan nuorten kansalaistoimintaa, perusnuorisotyötä sekä nuorisotoimialan kehittämishankkeita.

Liikuntapolitiikan keskeisimmät tavoitteet ovat liikunnan yhdenvertainen saavutettavuus sekä yhteisöllisyyden, osallistumisen ja liikunnallisen elämäntavan lisääntyminen. Tavoitteita toteutetaan tukemalla liikunnan kansalaistoimintaa, liikuntapaikkojen rakentamishankkeita sekä muita liikuntahankkeita sekä rahoittamalla liikuntatieteellistä tutkimus-, kehitys- ja koulutustoimintaa.

Osana hallitusohjelman kärkihankkeita toteutetaan tunti liikuntaa päivässä hanketta. Sen tavoitteena on, että jokainen peruskoululainen liikkuu vähintään tunnin koulupäivän aikana. Hankkeeseen käytetään kärkihankerahoitusta hallituskaudella yhteensä 21 milj. euroa.

***Keskeiset määrärahamuutokset***

- Olympiastadionin korvauksen avustus jakamattomista voittovaroista 5 milj. euroa
- Rahapelitoiminnan tuoton lisäykset 2 milj. euroa

**Kilpailukykysopimus**

Kilpailukykysopimuksen perusteella opetus- ja kulttuuritoimen määrärahatasoa tarkistetaan vastaamaan muuttunutta tarvetta sekä hallinnonalan virastoilla, laskennallisen rahoitusjärjestelmän rahoituksen saajilla ja korkeakouluilla.

Kilpailukykysopimuksen perusteella toteutettava negatiivinen kustannustason muutos valtionosuuksiin vähentää määrärahoja noin 10 milj. euroa. Muu kilpailukykysopimuksen määrärahatasoa alentava vaikutus opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa on yhteensä noin 37 milj. euroa